

В. В. Яворська

yavorskaya@onu.edu.ua

Н. Є. Нефедова

laboratorygis@ukr.net

В. А. Соколовський

*Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
м. Одеса, Україна*

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ОСВІТНІ ПРОГРАМИ, ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ В ЗВО УКРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку освіти та науки набуває особливої актуальності проблема загальнонаукової методології, де поряд із процесами диференціації наукового знання за галузями, важливою стає його інтеграція. Сучасні вимоги до якості освіти безпосередньо пов'язані з необхідністю досягнення результатів в пріоритетних напрямках розвитку науки. Відомо, що наукові та технологічні прориви припадають, як правило, на стики наук, в результаті комплексних досліджень об'єктів і пов'язаних з ними проблем. Висока насиченість змісту освітньо-професійних програм підготовки майбутніх фахівців предметами, що вивчають досить різні галузі знань, породжують проблему неузгодженості різних сфер пізнання. Особливо гостро це виявляється при вивченні профільних та вибіркових дисциплін.

Одним з провідних ресурсів підвищення якості освіти в рамках міждисциплінарної підготовки є міждисциплінарна інтеграція. При цьому під міждисциплінарними дослідженнями розуміють комплексне вивчення єдиного предмета дослідження представниками різних наукових дисциплін, міждисциплінарність розглядається як форма організації наукового знання, заснованого на певних зв'язках між науковими дисциплінами (галузями знань), методами і технологіями, що забезпечують рішення комплексних науково-технічних проблем. Міждисциплінарність характеризується властивостями інтегративності дисциплін, заснованими на перенесенні методів досліджень з однієї дисципліни в іншу. Міждисциплінарність вимагає синтезу отриманих в рамках різних наукових дисциплін результатів.

Аналіз теорії і практики розв'язання проблеми. Налагодження міждисциплінарних зв'язків у процесі підготовки майбутніх фахівців, на наш погляд, є недостатньо висвітленою частиною загальної проблеми оновлення змісту вищої освіти. Проведений у рамках дослідження аналіз наукової

літератури показав високу наукову зацікавленість дослідників до феномену міждисциплінарності в освітньому процесі.

Значний внесок в обґрунтування цього поняття здійснили українські та зарубіжні вчені, які розрізняють поняття “міждисциплінарність”, “полідисциплінарність”, “трансдисциплінарність” (В. Буданов, О. Князева, С. Курдюшов та ін.); розглядають міждисциплінарність як етап розвитку між фундаментальністю та інноваціями у науці (В. Гончаренко); вивчають філософський аспект міждисциплінарності як загальнонаукової методології (М. Кругляк).

Міждисциплінарність вживається у різних значеннях, синонімами цього поняття є полідисциплінарність і трансдисциплінарність, які мають свої відмінності у тлумаченні.

Полідисциплінарність означає спільне вивчення певного складного об’єкта різними дисциплінами (наприклад, вивчення людини психологією, генетикою, соціологією тощо). Тут лише окреслюється можливість діалогу між науками, де кожна наука має свій окремий предмет дослідження.

Трансдисциплінарність передбачає вихід досліджень за дисциплінарні межі, при цьому відбувається перенесення дослідницьких схем з однієї галузі в іншу. Трансдисциплінарне дослідження є спільним дослідницьким проектом для декількох відмінних галузей наукових знань. Міждисциплінарна взаємодія передбачає комунікацію, в якій кожна дисципліна є водночас автономною і відкритою.

У системі вищої освіти формування спеціальних компетенцій випускників в різних галузях знань, пов’язаних із здійсненням міждисциплінарних досліджень, забезпечується міждисциплінарними освітніми програмами.

Основною ознакою міждисциплінарності освітніх програм є широта підготовки. Міждисциплінарність реалізованих освітніх програм повинна ґрунтується на сталих інтегрованих наукових напрямках, що виникли на стиках наук (наприклад, спеціальності «Туризм», «Науки про Землю», «Біохімія» тощо). Однак на сьогодні українські ЗВО випускають головним чином вузьких фахівців в конкретних областях професійного знання, які не володіють достатнім спектром компетенцій для ефективної наукової та інноваційної діяльності в рамках стратегічно важливих напрямків розвитку науки і техніки.

Незатребуваність вищої освіти за спеціальностями природничого та технічного (за винятком комп’ютерних наук) напрямків призводить до

спотворення структури контингенту студентів та абітурієнтів за науковими напрямками. Причиною цього є незадовільний стан і сировинна спрямованість економіки країни. Мала кількість високотехнологічних виробництв не створює достатнього попиту і не гарантує працевлаштування майбутніх фахівців. Водночас існує розрив між структурою підготовки кадрів і потребами ринку праці.

Однак проблема якості підготовки кадрів для туризму існує. Вона об'єктивно ґрунтується та певному «розриві» між тим, як широко особливості туристичної діяльності розуміють більшість ЗВО, і тим, як звужено розуміють їх роботодавці, які представляють туристичний бізнес. Роботодавці праві в тому, що не хочуть витратити час і гроші на «допідготовку» фахівця, який, навчившись, може звільнитися, і прагнуть отримати «готового» спеціаліста – готового одразу приступити до виконання функціональних обов'язків. Звідси така значна кількість «паралельної» освіти, спрямованої на отримання додаткових професійних навичок (тренінгів, курсів тощо). І це також є правильним і свідчить про «недопрацювання» ЗВО на ниві підготовки повноцінних спеціалістів, які б відповідали запитам роботодавців, тобто володіли достатніми компетентностями і вміли їх застосовувати для вирішення виробничих завдань.

Саме на подолання цих проблем спрямоване запровадження в Україні нової форми освіти – дуальної форми. «Дуальна форма здобуття освіти – це спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору» [5].

Проект Концепції був розроблений і представлений громадськості на початку 2018 р. З того часу основна увага спрямована на розроблення нормативно-правової бази для запровадження дуальної освіти в практику освітнього процесу і запровадження пілотних проектів задля відпрацювання найбільш ефективного механізму дуальної освіти з урахуванням специфіки підготовки кадрів для певних галузей економіки.

Певними кроками в напрямку запровадження дуальної форми освіти в туризмі є діюча система виробничих практик, особливо зарубіжних, однак вона не тотожна дуальній освіті, залучення висококваліфікованих фахівців галузі до навчального процесу, підготовки освітніх програм, навчальних планів, атестації здобувачів вищої освіти (залучення до участі в

екзаменаційних комісіях, захистах бакалаврських та магістерських робіт). Гарною практикою є проведення фахових конкурсів, запровадження студентських стартапів, проектів.

Найбільшим ресурсом в туризмі є добре підготовлений, фахово орієнтований спеціаліст, здатний креативно мислити і навчатись протягом життя задля власної самореалізації в професії. Від того, якою буде співпраця ЗВО і роботодавців залежить сучасний стан туризму і напрями його розвитку. Одним із напрямів підвищення якості підготовки кадрів в туризмі є розробка моделі дуальної освіти і її апробація.

Міждисциплінарний підхід в науці та освіті – це багато в чому відповідь на запит реального життя. Розвивати такі освітні програми потрібно в тих випадках, коли такий запит явно відчувається. Міждисциплінарні ОП повинні скоротити розрив між дослідженнями та **впровадженням** їх результатів. Особливо актуальним для вітчизняних університетів в умовах євроінтеграції та створення конкурентоспроможного Європейського простору вищої освіти, є якісно розроблені конкурентоспроможні освітні програми.

Цей проєкт дозволив вивчити особливості розробки та впровадження освітніх та науково-освітніх програм провідних університетів Польщі, виокремити передовий досвід та впровадити його в ЗВО України.

Список використаних джерел: 1. Закон України Про освіту (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> . 2. Закон України Про вищу освіту (ВВР), 2014, № 37-38, ст.2004) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. 3. Закон України Про вищу освіту ред від 01.01.2019 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. 4. Застосування інформаційних технологій в туризмі // IT-tehnolog.com: новини інформаційних технологій українською мовою. URL: <http://ittehnolog.com/informatsiyni-tehnologiyi/zastosuvannya-informatsiynih-tehnologiy-v-turizmi/>. 5. Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти: Розпорядження КМУ від 19.09.2019 № 660-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018> (дата звернення 05.04.2019). 6. МОН пропонує для громадського обговорення проєкт наказу «Про затвердження вимог до міждисциплінарних освітніх програм [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-nakazu-pro-zatverdzhennya-vimog-do-mizhdisciplinarnih-osvitnih-program>; дата звернення: 29.11.2020. 7. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf>. 8. Buhalis D. E-Tourism: information technology for strategic tourism management. London: Pearson, 2003. 9. Gretzel U., Law R., Fuchs M. Information and Communication Technologies in Tourism. New York: Springer, 2010. 10. Egger R., Buhalis D. E-Tourism Case studies: Management & Marketing issues in eTourism. Oxford: Butterworth Heinemann, 2008.